

Multidimensional Analysis of Barriers to Rural Tourism Entrepreneurship Development: The Case of Ardal and Kuhrang Counties, Iran

Hamid Nazari^{*}

Business Creation, Faculty of Entrepreneurship, university of Tehran, Tehran, Iran

0009-0002-1390-9224

nazari.hamid@ut.ac.ir

Mohammadreza Tayebnia

Business Creation, Faculty of Entrepreneurship, university of Tehran, Tehran, Iran

0000-0003-0113-0504

Tayebnia1367@ut.ac.ir

Seyed Skandar Seidiy

Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Geographical Sciences and Planning, University of Isfahan, Isfahan, Iran

0000-0002-5453-4687

s.seidiy@geo.ui.ac.ir

ABSTRACT

Objective: Given the critical role of tourism entrepreneurship in empowering local communities in rural areas, this form of entrepreneurship has increasingly drawn the attention of policymakers, researchers, and tourism stakeholders as a promising avenue for diversifying rural economies. Nevertheless, the development of rural tourism entrepreneurship remains constrained by a range of challenges. This study aims to systematically identify and analyze the key barriers to tourism entrepreneurship development in the rural areas of Ardal and Kuhrang counties, located in Chaharmahal and Bakhtiari Province, Iran. The study focuses on examining and prioritizing constraints across five core dimensions: infrastructural, economic-structural, individual, rural poverty and population aging, and the outflow of rural capital to urban centers. The ultimate goal is to provide a strategic foundation for informed regional policy-making and decision-making.

Method: This research is applied in purpose and descriptive-analytical. Data were collected using a researcher-developed questionnaire, the content validity of which was confirmed by experts in tourism entrepreneurship and rural development. The statistical population included stakeholders in the tourism sector across the two target counties, along with local experts and administrators involved in tourism development. Stratified quota sampling was employed for participant selection. Confirmatory Factor Analysis (CFA) using AMOS software was conducted to validate the factor structure of the identified barriers and to prioritize them based on their statistical significance.

Results: The CFA results confirmed the presence of five primary dimensions representing the barriers to rural tourism entrepreneurship development in the study area. Among these, economic-structural barriers emerged as the most critical, with the highest factor loading. Key variables within this dimension included limited access to financial resources, inadequate institutional and policy support, lack of specialized educational infrastructure, and inefficiencies in local governance. Infrastructural barriers ranked second and were characterized by weaknesses in physical, welfare-related, digital, and public transportation infrastructure in rural areas. Other significant dimensions included individual-level constraints—such as low entrepreneurial literacy, risk aversion, resistance to technology adoption, and limited collaboration; the outmigration of financial and human capital to urban areas—leading to the depletion of skilled labor and financial resources in rural communities; and rural poverty and aging demographics, which, while less visible, constitute deep-rooted impediments to entrepreneurship development.

Conclusion: The study demonstrates that the development of rural tourism entrepreneurship is a complex, multidimensional process, reliant on policy, institutional, cultural, and economic alignment. Accurate identification and prioritization of these barriers, particularly in naturally endowed but infrastructurally underdeveloped regions, are vital for designing targeted interventions. Accordingly,

it is recommended that rural development policymakers at both local and national levels utilize the findings of this research to: Redesign financial support mechanisms, strengthen educational and digital infrastructure, Curb the outmigration of human capital, and culturally empower rural residents to actively engage in tourism-related businesses. Furthermore, the formulation of regional development programs grounded in sustainability indicators, regional equity, and the inclusion of women and rural youth could provide a more robust foundation for fostering tourism entrepreneurship in the target areas.

Keywords: *Multidimensional Analysis, Development Barriers, Rural Tourism Entrepreneurship, Rural Areas, Rural Poverty and Aging.*

Cite this article: Nazari, H., Tayebnia, M.R & Seidaiy, S. (2024). Multidimensional Analysis of Barriers to Rural Tourism Entrepreneurship Development: The Case of Ardal and Kuhrang Counties, Iran. *Journal of Entrepreneurship Development*, 18(4), 112-131. <http://doi.org/10.22059/jed.2025.395450.654526>. (in Persian)

Received:2025-05-19 **Revised:** 2025-05-24 **Accepted:** 2025-08-05 **Published online:** 2025-10-12
© The Author(s). **Article type:** Research **Publisher:** University of Tehran Press.

Ethical Considerations

The authors avoided data fabrication, falsification, plagiarism, and misconduct.

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest.

تحلیل چندبعدی موانع توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی: مطالعه موردی شهرستان‌های اردل و کوهرنگ

حمید نظری*

گروه کسب و کار جدید، دانشکده کارآفرینی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

0009-0002-1390-9224

nazari.hamid@ut.ac.ir

محمد رضا طبیب‌نیا

گروه کسب و کار جدید، دانشکده کارآفرینی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

0000-0003-0113-0504

tayebnia1367@ut.ac.ir

سید اسکندر صیدائی

گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیایی و برنامه‌ریزی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

s.seidiy@geo.ui.ac.ir

چکیده

هدف: با توجه به نقش کارآفرینی گردشگری در توانمندسازی جوامع محلی در مناطق روستایی، این نوع کارآفرینی به عنوان یکی از ظرفیت‌های نوظهور در تنوع‌بخشی به اقتصاد روستایی، مورد توجه سیاست‌گذاران، پژوهشگران و ذینفعان صنعت گردشگری قرار گرفته است. با این حال، این حوزه با موانع متعددی مواجه است که توسعه آن را محدود کرده است. پژوهش حاضر با هدف شناسایی و تحلیل نظام‌مند مهم‌ترین موانع توسعه کارآفرینی گردشگری در مناطق روستایی شهرستان‌های اردل و کوهرنگ (استان چهارمحال و بختیاری) انجام شد. تمرکز مطالعه بر تبیین و اولویت‌بندی موانع مؤثر در پنج بعد زیرساختی، اقتصادی-ساختاری، فردی، فقر و سالیخورده‌گی، و سوگیری سرمایه‌های روستا به شهر است؛ به گونه‌ای که خروجی‌های آن بتواند مبنایی برای تصمیم‌سازی راهبردی و سیاست‌گذاری منطقه‌ای فراهم آورد.

روش: این مطالعه از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، توصیفی-تحلیلی است. داده‌ها با استفاده از ابزار پرسشنامه محقق‌ساخته گردآوری شد که روایی محتوایی آن توسط خبرگان حوزه کارآفرینی گردشگری و توسعه روستایی تأیید گردید. جامعه آماری تحقیق شامل ذینفعان حوزه گردشگری در دو شهرستان هدف و همچنین کارشناسان و مدیران محلی مرتبط با توسعه گردشگری بود. نمونه‌گیری به روش طبقه‌بندی سهمیه‌ای انجام شد. برای تحلیل داده‌ها، از روش آماری تحلیل عاملی تأییدی (CFA) با استفاده از نرم‌افزار تخصصی AMOS بهره گرفته شد تا ساختار موانع شناسایی شده، از نظر آماری اعتبارسنجی و اولویت‌بندی گردد.

یافته‌ها: نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که پنج مانع توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی در منطقه مورد مطالعه قابل استخراج و تأیید هستند. در این میان، موانع اقتصادی-ساختاری با بالاترین بار عاملی، به عنوان مهم‌ترین عامل بازدارنده شناسایی شد. محدودیت دسترسی به منابع مالی، ضعف حمایت‌های نهادی و سیاستی، نبود زیرساخت‌های آموزشی تخصصی و ناکارآمدی نهادهای محلی، به عنوان متغیرهای کلیدی این بعد برجسته شد. موانع زیرساختی نیز با بار عاملی بالا در رتبه دوم قرار گرفت که شامل ضعف در زیرساخت‌های فیزیکی، رفاهی، دیجیتال و حمل‌ونقل عمومی روستایی بود.

در رتبه‌های بعدی، موانع فردی (مانند ضعف دانش کارآفرینانه، ریسک‌گریزی، مقاومت نسبت به پذیرش فناوری و همکاری‌گریزی)، سوگیری سرمایه‌های انسانی و مالی به سمت شهرها (که به مهاجرت، کاهش منابع انسانی متخصص و انتقال منابع مالی به شهرها انجامیده)، و نهایتاً فقر و سالیخورده‌گی روستایی (که مانعی پنهان اما عمیق در توسعه کارآفرینی است)، به ترتیب اهمیت قرار گرفتند.

نتیجه: پژوهش حاضر نشان داد که توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی، فرایندی چندبعدی و وابسته به هماهنگی سیاستی، نهادی، فرهنگی و اقتصادی است. شناسایی دقیق و اولویت‌بندی موانع، به‌ویژه در مناطق دارای مزیت‌های طبیعی اما محروم از توسعه زیرساختی، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر برای طراحی مداخلات هدفمند محسوب می‌شود. از این رو، پیشنهاد می‌شود که سیاست‌گذاران توسعه روستایی

در سطح محلی و ملی، با بهره‌گیری از یافته‌های این پژوهش، اقدام به بازطراحی سازوکارهای حمایت مالی، تقویت زیرساخت‌های ارتباطی و آموزشی، کاهش مهاجرت سرمایه انسانی، و توانمندسازی فرهنگی روستاییان برای مشارکت در کسب‌وکارهای گردشگری نمایند. همچنین، تدوین برنامه‌های توسعه منطقه‌ای مبتنی بر شاخص‌های پایداری، عدالت منطقه‌ای، و استفاده از ظرفیت زنان و جوانان روستایی، می‌تواند بستر بهتری برای شکوفایی کارآفرینی گردشگری در مناطق هدف فراهم سازد.

کلیدواژه‌ها: تحلیل چندبعدی، موانع توسعه، کارآفرینی گردشگری روستایی، مناطق روستایی، فقر و سالخوردگی روستایی

استناد به این مقاله: نظری، ح؛ طیب‌نیا، م و صیدائی، ا. (۱۴۰۴). تحلیل چندبعدی موانع توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی: مطالعه موردی شهرستان‌های اردل و کوهرنگ. توسعه کارآفرینی. ۱۸(۴)، ۱۱۲-۱۳۱. <http://doi.org/10.22059/jed.2025.395450.654526>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۲۹ ؛ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۳/۰۳ ؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۱۴ ؛ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۷/۲۰
© نویسندگان. نوع مقاله: پژوهشی. ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

۱. مقدمه

با توجه به ظرفیت‌های فراوان گردشگری در رشد و توسعه، این صنعت به عنوان یکی از حوزه‌های مهم و تاثیرگذار در اقتصاد شناخته می‌شود (اشرفی و هادی، ۲۰۱۹). به گونه‌ای که سهم قابل توجهی از تولید ناخالص داخلی به صنعت گردشگری گره خورده و به موتور محرکه رشد اقتصادی در خیلی از کشورها تبدیل شده است (نجدا جانوزکا و کوپرا، ۲۰۱۴). گردشگری روستایی به دلیل تاثیر در بهبود توزیع زمان و مکان جریان‌های گردشگری و جذب گردشگران در مناطق کمتر توسعه یافته، به عنوان ابزاری اثربخش برای احیای مناطق روستایی، جایگاه ویژه‌ای در صنعت گردشگری یافته است (جعفر و همکاران، ۲۰۱۵). بر همین اساس، ترکیب گردشگری با مفهوم کارآفرینی یکی از پیشنهاد‌های رایج برنامه ریزی برای شناسایی و فعال کردن کسب و کارهای کوچک و منابع درآمدی نهفته در مناطق روستایی است (فراهانی و همکاران، ۲۰۲۱).

کارآفرینی گردشگری روستایی مفهومی نسبتاً نو در ادبیات علمی به شمار می‌رود که با تلفیقی از کارآفرینی روستایی و کارآفرینی گردشگری ایجاد شده است. کارآفرینی گردشگری روستایی فرایند ایجاد، توسعه و اداره فعالیت‌های اقتصادی در حوزه گردشگری در بستر مناطق روستایی شکل گرفته است. این مفهوم به دلیل نبود پیوندهای نظری و کاربردی میان دو حوزه کارآفرینی گردشگری و کارآفرینی روستایی، به عنوان یک موضوع پژوهشی نوظهور و بااهمیت شناخته می‌شود (آوتامی، دوانتو و لستاری، ۲۰۲۳).

کارآفرینی به ویژه در بستر گردشگری، به عنوان عنصری مهم در توسعه روستاها، بهره‌برداری از ظرفیت‌های موجود روستا، افزایش مشارکت و توانمندسازی آنان نقش بازی می‌کند (احمدی و همکاران، ۱۴۰۳). اهمیت این موضوع به ویژه پس از دوران کرونا افزایش یافت. چراکه صنعت گردشگری در سال‌های ۲۰۲۰ و ۲۰۲۱، با رکود مواجه شد. در شرایط پسا کرونا، روستاها از بعد زیست‌محیطی مزایای قابل توجهی داشته و منابع طبیعی غنی و تراکم جمعیتی کم، حفظ فاصله‌گذاری فیزیکی و دسترسی به هوای پاک را آسان و قابل دسترس کرد (آوتامی، دوانتو و لستاری، ۲۰۲۳). تداوم این روند، منجر به شکل‌گیری روند جدید فعالیت‌های گردشگری با مقاصد طبیعت باز، بکر و خلوت نظیر مناطق روستایی شد (آوتامی، دوانتو و لستاری، ۲۰۲۳). از طرف دیگر، کارآفرینی گردشگری روستایی با اهداف توسعه پایدار نظیر فقرزدایی و کاهش فقر، جوامع پایدار و کمک به جوامع محلی و رشد اقتصادی جوامع روستایی به عنوان یکی از محرک‌های اصلی رشد اقتصادی همراستا است (فیسها و همکاران، ۲۰۱۹؛ چاندرا چاول، ۲۰۱۴). با وجود این مزیت‌ها، مسئله‌ای که اهمیت پیدا می‌کند، این است که چرا همچنان توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی، اولویت سیاست‌گذاری توسعه نیست و چرا توسعه این نوع کارآفرینی با چالش‌های مختلف روبروست؟

1 Ashrafi & Hadi

2 Najda-Janoszka & Kopera

3 Jaafar

4 Farahani

5 Utami, Dhewanto & Lestari

6 Fiseha

7 Chandra Paul

مرور ادبیات موجود در حوزه نوآوری در گردشگری حاکی از پراکندگی و ضعف پشتوانه تجربی است. یکی از خلأهای پررنگ و مهم در این حوزه، کم توجهی به بررسی موانع کارآفرینی و نوآوری در گردشگری روستایی است. نبود رویکرد جامع به نوآوری کارآفرینی در گردشگری (هجالاگر^۱، ۲۰۱۰)، منجر به ناکارآمدی در زمینه جذب، انباشت، انتقال و یکپارچگی دانش نوین در این حوزه شده است (ویدیکیینه^۲ و همکاران، ۲۰۲۱؛ سورنسن^۳، ۲۰۱۱). موانع فردی، خانوادگی، فرهنگی - اجتماعی، اقتصادی و مدیریتی، ساختاری و زیست محیطی طبقه بندی کرد (رکن الدین افنخاری و سجاسی قیداری، ۲۰۱۴). شناسایی و بررسی این موانع، می تواند مسیرهای پژوهشی جدید در ابعاد مختلف کارآفرینی گردشگری روستایی بگشاید و مبنایی برای تدوین سیاست های حمایتی در سطوح محلی فراهم آورد (جولیانتی و ویدیانینسیه^۴، ۲۰۲۳). از این رو، ضروری است تا شکاف نظری میان کارآفرینی گردشگری و کارآفرینی روستایی با شناسایی موانع موجود در این حوزه برطرف شود (آواتمی، دوانتو و لستاری، ۲۰۲۳).

علاوه بر اهمیت نظری موضوع، با توجه به تنوع محیطی و مزیت های نسبی، گردشگری روستایی می تواند به عنوان یکی از حوزه های تنوع بخشی به اقتصاد روستایی در ایران مطرح باشد. افزون بر این، به دلیل کاهش شدید سهم کشاورزی در دهه های اخیر در میان فعالیت های اقتصادی روستایی و نیز افزایش نرخ بیکاری که موجب مهاجرت نسل جوان و تحصیل کرده از جوامع روستایی شده است، این روند تهدیدی جدی برای توسعه روستایی محسوب می شود. از این رو، حمایت از کارآفرینی در حوزه گردشگری و ایجاد فضای خلاقیت و نوآوری در مناطق روستایی می تواند به خروج این مناطق از رکود و انزوا منجر شده، توسعه گستره عظیمی از فضای جغرافیایی کشور را به ارمغان آورد (رستمی و احسانی فر، ۱۳۹۷).

شهرستان اردل در استان چهارمحال و بختیاری، با وجود داشتن طبیعت کم نظیر، آبشارها و چشمه سارهای بسیار، فرهنگ غنی، زیست بوم عشایری و جاذبه های گردشگری متنوع، پتانسیل قابل توجهی برای توسعه گردشگری روستایی دارد. با این حال، بررسی ها نشان می دهد که توسعه کارآفرینی گردشگری در این منطقه با موانع مختلف ساختاری، نهادی، اجتماعی و فردی روبرو است که به صورت علمی مورد بررسی قرار نگرفته است. بنابراین، هدف پژوهش حاضر، شناسایی و تحلیل موانع توسعه کارآفرینی گردشگری در مناطق روستایی شهرستان اردل با استفاده از مدل سازی معادلات ساختاری است تا بستری برای سیاست های حمایتی فراهم آورد.

۲. مروری بر مبانی نظری و پیشینه تحقیق

مرور ادبیات موجود نشان می دهد که پژوهش های مرتبط با موانع راه اندازی کسب و کار، اقامتگاه های بوم گردی و توسعه گردشگری ورودی، بیشتر بر مسائل عملیاتی در زمینه کارآفرینی شهری یا مدیریت اقامتگاه ها متمرکز بوده اند. در حالی که تحقیقات اندک و پراکنده ای به بررسی چالش های کارآفرینی گردشگری در مناطق روستایی، اختصاص یافته است. بر همین

1 Hjalager

2 Vidickienė

3 Sorensen

4 Julianti & Widyaningsih

اساس، مرور پیشینه و ادبیات نظری، نه صرفاً توصیفی، بلکه تحلیلی و هدف‌دار است تا یک چارچوب مفهومی علمی برای انتخاب متغیرها و شاخص‌های مورد نیاز و متناسب با محدوده مورد مطالعه استخراج و مطالعه شود.

۱.۲. کارآفرینی

کارآفرینی از یک نگاه صرف به راه‌اندازی کسب و کار فراتر رفته و امروزه به عنوان فرایندی پیچیده و چندبعدی در ارتباط با نوآوری، خلق ارزش و پاسخ به تغییرات محیطی مورد توجه قرار می‌گیرد. نظریه پردازانی چون شومپتر، دراکر و تیمونز بر جنبه‌های خلاقانه، فرصت‌محور و ارزش‌آفرین کارآفرینی تاکید دارند (باقری‌فرد^۱ و همکاران، ۲۰۱۳). کارآفرینی روستایی به معنای ظهور فعالیت‌های کارآفرینانه در مناطق روستایی است. کارآفرینی روستایی فرایندی است که با ورود عناصر نوین به اقتصاد همراه است. این فرایند شامل شناسایی فرصت‌های کسب و کار، مدیریت ریسک متناسب با فرصت، به کارگیری مهارت‌های ارتباطی و مدیریتی برای بسیج منابع، مالی و مادی مورد نیاز در مناطق روستایی است. ادبیات موجود نمونه‌های متعددی از کارآفرینی در مناطق روستایی را بررسی و گزارش داده است. تنوع بخشی به فعالیت‌های غیرکشاورزی، بهره‌برداری از منابعی غیر از زمین، از مصادیق کارآفرینی روستایی است. ترکیب خلاقانه این منابع می‌تواند فعالیت‌های متنوع‌تری مانند گردشگری، تسهیلات ورزشی و تفریحی، آموزش، خرده فروشی، صنایع کوچک و ... را توسعه دهد. با توجه به محدودیت‌های منابع آبی، زمین، بیکاری گسترده و مهاجرت‌های بی‌رویه، دستاوردهای کارآفرینی روستایی می‌تواند منجر به: الف) توزیع بهتر محصولات کشاورزی و در نتیجه شکوفایی اقتصادی روستاها شود. ب) شکل‌گیری فرهنگ کار گروهی و تعاونی‌ها برای بهره‌برداری بهینه از منابع می‌شود؛ ت) فرصت‌های شغلی کارآفرینانه موجب تنوع شغلی و کاهش بیکاری پنهان می‌شود. پ) بهره‌برداری حداکثری از منابع محلی در قالب فعالیت‌های کارآفرینانه (ساکسنا^۲، ۲۰۱۲).

۲.۲. کارآفرینی گردشگری

کارآفرینی گردشگری با سایر اشکال کارآفرینی تفاوت دارد، زیرا به صنعتی مشخص و متمایز تعلق دارد که ویژگی‌های آن، شناسایی فرصت‌های کارآفرینانه خاص و تبدیل آنها به محصولات مصرفی در حوزه گردشگری است (ماتسیلیزا^۳، ۲۰۱۷). اهمیت این موضوع از آن جهت در مناطق روستایی قابل توجه است که، رابطه بین کارآفرینی گردشگری و پایداری منطقه‌ای را با تأثیرات مثبت این صنعت بر جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی مناطق روستایی می‌توان توجیه کرد (کالمونزر^۴ و همکاران، ۲۰۱۹). یک کارآفرین گردشگری به توسعه کسب و کارهایی می‌پردازد تا از فرصت‌های موجود برای خلق کالا و خدمات بهره‌برداری کند؛ این کسب و کارها عمدتاً در قالب بنگاه‌های کوچک و متوسط (SMEs) بوده و بر جاذبه‌های مزرعه، اقامتگاه‌های بومی، مهمانپذیری، رستوران‌ها، کافه،

1 Bagherifard

2 Saxena

3 Matsiliza

4 Kallmuenzer

فروشگاه صنایع دستی، آژانس مسافرتی، خدمات حمل و نقل، پارک‌ها و فضاهای تفریحی و مجریان تور قرار می‌گیرند (ماتسیلزا، ۲۰۱۷).

۳.۲. کارآفرینی گردشگری روستایی

گردشگری روستایی یکی از راهبردهای مهم توسعه در مناطق روستایی است. این راهبرد، پس از افزایش علاقه گردشگران به تجربه گردشگری روستایی در دوران پساکرونا پررنگ تر شد. این بازار امیدوارکننده که در انتظار گسترش گردشگری روستایی است، بستر رشد کارآفرینی در این حوزه را فراهم کرده است. کسب و کارهای گردشگری روستایی، عمدتاً از نوع کارآفرینی اجتماعی و کسب و کارهای خانوادگی است. این امر سبب ارتقاء ارزش‌های اجتماعی جوامع میزبان و تزریق منافع اقتصادی قابل توجهی به مناطق روستایی می‌شود (گو^۱ و همکاران، ۲۰۲۳). کارآفرینی در گردشگری روستایی با بهره‌گیری از ظرفیت‌های طبیعی و فرهنگی موجود در روستا، در احیاء این مناطق، ایجاد اشتغال و تنوع درآمدی، حفظ میراث فرهنگی و طبیعی و در نهایت توسعه متوازن نقش قابل توجهی می‌تواند داشته باشد. دستیابی به این مهم، مستلزم شناسایی دقیق موانع و محدودیت‌ها، عقلانیت‌سازی و به کارگیری الگوی راهبردی و سیاست‌های خاص و متناسب با این مناطق از سوی متولیان خواهد بود (فراهانی و همکاران، ۲۰۲۱).

۴.۲. موانع کارآفرینی گردشگری روستایی

کارآفرینی به دلیل عجین شدن با مفهوم ریسک، باید محدودیت‌ها و موانع را برای مدیریت ریسک شناسایی و مورد بررسی قرار دهد. این موضوع در گستره جغرافیایی مناطق روستایی نمود بیشتری پیدا می‌کند. طبق نظر مارک لی، در مناطق روستایی، فرهنگ ناسازگار با کارآفرینی، فاصله از بازار و خدمات، کاهش فرصت‌های شبکه‌سازی و ارتباط، نبود خوشه و دسترسی محدود به سرمایه به عنوان موانع عمده کارآفرینی شناخته می‌شود (رکن الدین افتخاری و سجاسی قیداری، ۲۰۱۴). افزون بر این، ضعف در ارائه الگوی مثبت در حوزه کارآفرینی می‌تواند یکی از مهمترین موانع توسعه کارآفرینی در روستاها باشد (هارپا^۲، ۲۰۱۷). نگرش منفی اجتماعی نسبت به کارآفرینی، کمبود سرمایه برای شروع کسب و کار، فقدان مهارت، کمبود اطلاعات، مقاوت در برابر تغییر و نبود سازکارهای ترویج و تبلیغ (لردکیپانیدزه^۳ و همکاران، ۲۰۰۵)، نه تنها دامنه فعالیت‌های کارآفرینانه را محدود می‌کند، بلکه احتمال موفقیت را نیز کاهش می‌دهد. علاوه بر محدودیت‌ها و موانع درونی و فردی، چالش‌های ناشی از محیط بیرونی نیز می‌تواند روند کارآفرینی گردشگری در مناطق روستایی را متاثر و کند سازد. محیط بیرونی به زمینه‌های اقتصادی، فناوری، جمعیتی، اجتماعی و سیاسی تقسیم می‌شود (هیل^۴ و همکاران، ۲۰۱۷). روتائرمیل^۵ (۲۰۱۷) و گمبل و همکاران (۲۰۱۹)، علاوه بر زمینه‌های ذکر شده توسط هیل و همکاران، به ابعاد سیاسی/حقوقی، بوم‌شناختی/زیست محیطی نیز به عنوان موانع بیرونی اشاره کرده‌اند. بنابراین، با بررسی نتایج روتائرمیل (۲۰۱۷)، گمبل و همکاران (۲۰۱۹) و هیل و همکاران (۲۰۱۷)

1Guo

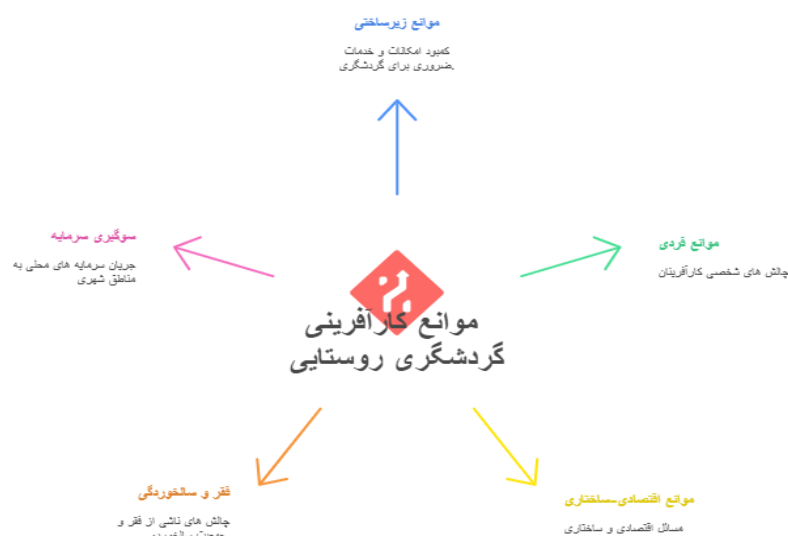
2Harpa

3Lordkipanidze

4Hill

5Rothaermel

می‌توان موانع را به پنج دسته اصلی تقسیم کرد: ۱- اقتصادی، ۲- اجتماعی-فرهنگی، جمعیتی، ۳- ساختاری، قانونی، سیاسی، ۴- تکنولوژی و ۵- رقابت. کومار^۱ و همکاران (۲۰۲۲) و روزالینا^۲ و همکاران (۲۰۲۱) به صورت عملیاتی به چالش‌ها و موانع کارآفرینی گردشگری نگرستند. از دیدگاه آنان موانع اجتماعی، سیاسی، محدودیت‌های منابع انسانی، توسعه نیافتگی زیرساخت و کمبود منابع مالی تاثیر بسیاری بر توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی دارد. بررسی تحلیلی و نتیجه‌گیری از مرور ادبیات و پیشینه پژوهش نشان می‌دهد مطالعات صورت گرفته به صورت پراکنده در مورد موانع توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی پرداخته‌اند و ضعف یک مدل جامع برای تحلیل روابط میان این چالش‌ها احساس می‌شود. بررسی ادبیات تحقیق و پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که هر کدام از این پژوهش‌ها با رویکرد و تمرکز بر بعد خاصی از این موضوع پرداخته است. همانگونه که قابل مشاهده است، اغلب پژوهش‌ها، هر یک به تنها یک یا چند مانع محدود پرداخته و از طراحی مدلی که تعامل چندبعدی این موانع را در کنار هم در بستر خاص مناطق روستایی بررسی کند غافل مانده است. علاوه براین، برخی از پژوهش‌ها به جای استخراج یک مدل بومی‌سازی شده، صرفاً الگوهای تطبیق نیافته را به کار گرفته‌اند. این در حالی است که هر منطقه اقتضائات و ویژگی‌های خاص خود را می‌تواند داشته باشد.

شکل ۱. موانع توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی

۳. روش شناسی پژوهش

این تحقیق از نظر هدف، در زمره مطالعات کاربردی قرار دارد و با توجه به ماهیت بررسی موانع توسعه کارآفرینی در محیط واقعی، از روش توصیفی-پیمایشی با رویکرد تحلیلی بهره گرفته است. با توجه به اینکه، روش جمع‌آوری داده‌ها در پژوهش حاضر به صورت میدانی و اطلاعات مورد نیاز از طریق مطالعه کتابخانه‌ای، جستجو در پایگاه‌های

اینترنتی، مصاحبه و تدوین و تکمیل پرسشنامه، جمع‌آوری و مورد استفاده قرار گرفته، لذا، می‌توان این تحقیق را بر اساس ماهیت و روش، از نوع پیمایشی دانست. همچنین، این مطالعه را می‌توان از نوع توصیفی - تحلیلی دانست. جامعه آماری پژوهش حاضر، طبق سالنامه آماری سال ۱۳۹۵ استان چهارمحال و بختیاری برابر با ۱۶۹۷۹ خانوار است که ۹۴۰۴ خانوار آن در مناطق روستایی شهرستان کوهرنگ ساکن هستند و ۷۵۷۵ خانوار در مناطق روستایی شهرستان اردل سکونت دارند. سپس روستاییان نمونه شناسایی و پرسشنامه‌های تحقیق در اختیار این گروه از روستاییان برای جمع‌آوری اطلاعات قرار گرفت. برای تعیین حجم نمونه در این مطالعه، استفاده از نرم‌افزار Spss Samplepower متناسب با هدف پژوهش انتخاب گردید. با توجه به این که فرضیات تحقیق از نوع مقایسه میانگین، تحلیل عاملی و رابطه بوده است برآورد حجم نمونه متناسب با هدف و فرضیه‌ای صورت گرفته که نیازمند نمونه بیشتری است زیرا این حجم نمونه علاوه بر تامین شرایط مورد نیاز برای هدف خود، می‌تواند اهداف و فرضیه‌هایی که نیازمند نمونه کمتری است را با توان بالاتری حمایت کند. بر همین اساس حجم نمونه ۲۴۴ نفر متناسب با هدف کشف عامل‌های تاثیرگذار بر توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی تعیین شد. این حجم نمونه با توان آزمون ۰/۸۰ و سطح اطمینان ۰/۹۵ درصد انتخاب شد. بر اساس عمومی‌ترین ملاک برای ارزیابی توان آزمون آماری اثر کوهن (۱۹۹۸) مقدار ۰/۸۰ درصد را به عنوان نقطه برش برای تصمیم‌گیری درباره توان یک آزمون خاص در نظر گرفته است که بر اساس آن مواجهه با خطای نوع دوم تا حداکثر ۰/۲۰ پذیرفته شده است (کوهن ۱۹۸۸ به نقل از قاسمی ۱۳۹۰: ۵). در این پژوهش با توجه به گستره وسیع منطقه مورد مطالعه و تنوع روستاها، برای اطمینان بیشتر و بهبود توان آزمون، ۵۰ نفر دیگر به نمونه مورد مطالعه اضافه شد. با توجه به گستردگی جغرافیایی و تنوع روستاها، نمونه‌گیری به روش طبقه‌بندی سهمیه‌ای انجام شد. به گونه‌ای که سهم هر شهرستان و دهستان براساس تعداد خانوار مشخص و سپس از هر روستا به صورت تصادفی ساده نمونه‌گیری انجام شد. کلیه پاسخگویان و مشارکت‌کنندگان قبل از اینکه پرسشنامه در اختیارشان قرار گیرد، نسبت به هدف پژوهش و محرمانگی اطلاعات شخصی آنان و امکان انصراف از تکمیل پرسشنامه آگاه شدند و رضایت آنان دریافت شد. در جدول زیر تعداد اختصاص یافته به هر سطح از محدوده مورد مطالعه مشخص شده است.

جدول ۱. معرفی نمونه آماری تحقیق بر حسب شهرستان، دهستان و روستاهای هدف (خانوار)

شهرستان	نمونه انتخابی	دهستان	نمونه انتخابی	روستا	نمونه انتخابی
اردل (۲۸۳۸۹)	۱۳۳	پشت کوه (۱۰۹۳۳)	۵۱	بهشت آباد، رستم آباد، قلعه درویش، سرپیر، حسین آباد	۱۰+۱۳+۱۲+۸+۸
		دیناران (۵۸۹۰)	۲۸	سرمور، لیرابی، آبسرد	۱۰+۱۰+۸
		میانکوه (۶۹۷۳)	۳۲	گندمکار، دهکهنه، کاهیدان	۱۲+۱۱+۹
		شلیل (۴۵۹۳)	۲۲	شلیل، لندی	۱۱+۱۱
	۱۶۱	بازفت بالا (۴۱۴۴)	۲۳	دهناش، لبد	۱۳+۱۰

۹+۷+۱۱+۱۰	باغ چنار، فریک، موز، گزستان	۳۷	بازفت پایین (۹۰۷۹)	کوهرنگ (۳۵۱۸۳)
۹+۸+۷	دیمه، میانرودان، شیخ علیخان	۲۵	شوراب تنگزی (۵۴۳۱)	
۹+۷+۸+۹	خونکار، دره بید، قلعه سینی، گردو	۳۳	دشت زرین (۷۸۱۰)	
۱۰+۹	سرآقاسید، بیراهگان	۱۹	میانکوه موگویی (۳۹۹۲)	
۷+۹	بهمن آباد، دزک سرچشمه	۱۶	دوآب (۳۳۵۳)	
۸	شهریاری	۸	شهریاری (۱۳۷۴)	

منبع: مرکز آمار ایران، شناسنامه آبادی‌های استان چهارمحال و بختیاری، ۱۳۹۵ و یافته‌های تحقیق.

در تحقیق حاضر، برای سنجش قابلیت اعتبار سازه‌های انعکاسی از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید و برای سنجش قابلیت سازه‌های ساختی، از توافق نظر متخصصان در رابطه با مولفه‌ها استفاده شد. همچنین، برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS24 برای محاسبه پایایی و آزمون‌های KMO و بارتلت استفاده شد و برای تایید عامل‌ها و چالش‌های توسعه کارآفرینی روستایی شهرستان‌های اردل و کوهرنگ استفاده شده است.

جدول ۲. محاسبه میزان پایایی و روایی موانع توسعه کارآفرینی گردشگری

Sig	Barttlets	KMO	آلفای کرونباخ	موانع توسعه کارآفرینی گردشگری
۰/۰۰۱	۲۳۰/۰۶۲	۰/۷۶۳	۰/۸۴۶	موانع فردی
۰/۰۰۱	۱۵۴/۷۰۶	۰/۷۷۸	۰/۸۳۹	موانع اقتصادی-ساختاری
۰/۰۰۱	۱۶۳/۳۹۴	۰/۷۵۹	۰/۷۵	موانع سوگیری سرمایه به مناطق شهری
۰/۰۰۱	۳۱۲/۹۸۲	۰/۷۸۶	۰/۸۸۹	موانع زیرساختی
۰/۰۰۱	۱۷۲/۳۵۱	۰/۷۳۲	۰/۵۷	موانع فقر و سالخورده‌گی

منبع: یافته‌های پژوهش

۴. یافته‌های پژوهش

۴.۱. اعتبار و پایایی

برای بررسی اعتبار ابزار سنجش متغیرهای پژوهش از روش اعتبار محتوا (اعتبار صوری) و اعتبار سازه (رویکرد تحلیل عاملی تأییدی) و شاخص‌های مرتبط با این رویکرد شامل اعتبار همگرا^۱ (شاخص متوسط واریانس استخراج شده)^۲ و اعتبار ممیز^۳ (بارهای عاملی متقاطع^۴ معیار فورنل و لارکر^۵ و شاخص خصیصه متفاوت - خصیصه یکسان^۶) استفاده

1 Convergent Validity

2 Average Variance Extracted

3 Discriminant Validity

4 Cross Loadings

5 Fornell and Larcker

6 Hetero-Trait Mono-Trait Ratio

شده است. به منظور بررسی پایایی ابزار سنجش متغیرهای اصلی پژوهش نیز با توجه به تکنیک‌های رایج سنجش قابلیت اعتماد یا پایایی از شاخص‌های ضریب آلفای کرباخ (و قابلیت اعتماد ترکیبی) استفاده شد. موانع توسعه کارآفرینی: متغیر «موانع توسعه کارآفرینی» از طریق ابعاد و گویه‌های زیر سنجش شده است:

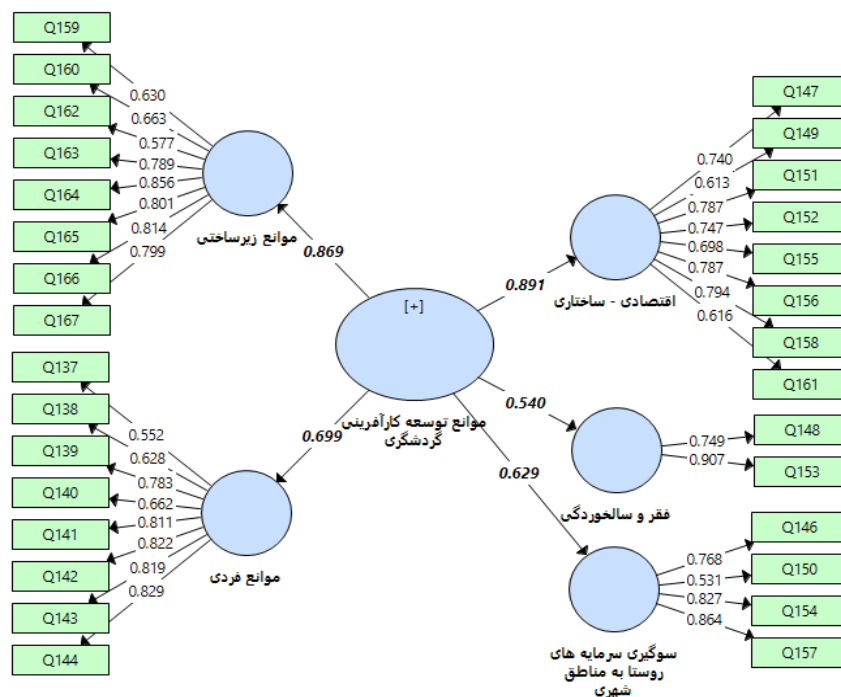
جدول ۳- ابعاد و گویه‌های متغیر موانع توسعه کارآفرینی

ابعاد	گویه‌ها
موانع زیرساختی	Q_159 ضعف احساس تعلق خاطر جوانان به روستای خود
	Q_160 عدم فراهم بودن شرایط برای فعالیت زنان در گردشگری
	Q_162 عدم توجه و تخریب چشم اندازهای طبیعی و انسان ساخت روستا
	Q_163 نامناسب بودن زیرساخت‌های فیزیکی روستا و عدم توجه به آن
	Q_164 نامناسب بودن زیرساخت‌های عمومی روستا
	Q_165 نامناسب بودن زیرساخت‌های نوین اینترنت همراه و ITC در روستا
	Q_166 نامناسب بودن وضعیت زیرساخت‌های حمل و نقل عمومی و دسترسی روستا
	Q_167 ضعف خدمات و امکانات مقابله با سوانح طبیعی در روستای
موانع فردی	Q_137 ضعف در تمایل به همکاری با سایر اهالی روستا در ایجاد کسب و کار جدید
	Q_138 عدم تمایل به اشتراک گذاشتن تجربیات کارآفرینی خود با سایر اهالی روستا
	Q_139 عدم تمایل به حضور در کلاس‌های برگزار شده توسط مروجان و متخصصان کارآفرینی در سطح منطقه
	Q_140 ضعف در تمایل به ایجاد شغل و کسب و کار جدید
	Q_141 ضعف در آشنایی و کار با کامپیوتر و اینترنت در روستا
	Q_142 کم تجربه بودن اهالی روستا در کارآفرینی گردشگری و کسب کارهای مرتبط به آن
	Q_143 پایین بودن قدرت ریسک پذیری ساکنین روستا
	Q_144 عدم تمایل در بکارگیری فناوری‌های جدید در کسب و کار خود
موانع اقتصادی - ساختاری	Q_147 عدم دسترسی به منابع مالی برای شروع کارآفرینی در زمینه گردشگری
	Q_149 عدم اعتقاد به سودآور بودن فعالیت‌های کارآفرینانه گردشگری در روستا
	Q_151 ضعف در تامین منابع مالی جهت شروع یک فعالیت کارآفرینی در روستا
	Q_152 عدم اطلاع از مشوق‌های اقتصادی (معافیت مالیاتی، بخشش دیرکرد وام، دریافت وام‌های کم بهره کارآفرینی و...) کارآفرینی توسط ساکنین روستا
	Q_155 عدم فعالیت دهیاران و شوراهای روستا جهت فراهم کردن بستر کارآفرینی در روستا
	Q_156 عدم ارائه برنامه آموزشی و نبود مروجان کارآفرینی در روستاها
	Q_158 ضعف فعالیت اتحادیه‌ها و سازمان‌های مردم نهاد در روستا
	Q_161 عدم استقبال و حمایت مدیران بانک‌ها و متولیان امر کارآفرینی از ایده‌های جدید کارآفرینی در روستاها
فقر و سالخوردگی	Q_148 افراد فقیر و کم بضاعت در روستا
	Q_153 تعداد زیاد جمعیت سالخورده نسبت به نیروی کار
سوگیری سرمایه‌های روستا به شهر	Q_146 کمبود فرصت کاری در زمینه گردشگری نسبت به فرصت‌های کاری در شهرها
	Q_150 انتقال منابع مالی روستا به مناطق شهری

مهاجرت جوانان به مناطق شهری	Q_154
نبود حس علاقمندی در میان مردم به کارآفرینی در محیط روستا	Q_157

منبع: یافته‌های تحقیق.

مدل عاملی متغیر «موانع توسعه کارآفرینی گردشگری» به صورت مدل عاملی سلسه‌مراتبی (مرتبه دوم) تدوین گردید، برآوردهای مربوط به این مدل شامل شاخص‌های اعتبار و پایایی و بارهای عاملی ابعاد و گویه‌ها در شکل (۱) و جداول (۴) گزارش شده است:

شکل ۲. مدل عاملی مرتبه دوم متغیر موانع توسعه کارآفرینی گردشگری

جدول ۴. برآورد مقادیر شاخص‌های ارزیابی اعتبار و پایایی ابزار سنجش موانع توسعه کارآفرینی گردشگری

پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ	اعتبار ممیز			اعتبار همگرا	ابعاد
		خصیصه متفاوت - خصیصه یکسان	فورنل و لارکر	بارهای عاملی متقاطع	متوسط واریانس استخراج شده	
۰/۹۱	۰/۸۸	تأیید			۰/۵۶	موانع زیرساختی
۰/۹۱	۰/۸۸				۰/۵۶	موانع فردی
۰/۹۰	۰/۸۷				۰/۵۳	اقتصادی - ساختاری
۰/۸۲	۰/۵۷				۰/۶۹	فقر و سوءتغذیه
۰/۸۴	۰/۷۵				۰/۵۷	سوگیری سرمایه‌های روستا به مناطق شهری

منبع: یافته‌های تحقیق.

با توجه به مقادیر جدول (۴)، شاخص‌های اعتبار همگرا و ممیز دلالت بر مطلوبیت اعتبار همگرا و ممیز متغیر «موانع توسعه کارآفرینی گردشگری» دارند. همچنین، مقادیر ضریب آلفای کرونباخ و قابلیت اعتماد ترکیبی گویای دقت اندازه‌گیری ابزار سنجش ابعاد مربوط به این متغیر و به عبارت دیگر پایا بودن ابزار این ابعاد است. برآورد مقادیر مربوط به معیار فورنل و لارکر و شاخص خصیصه متفاوت - خصیصه یکسان در جداول (۶) گزارش شده است. بر اساس معیار فورنل - لارکر (۱۹۸۱) انتظار می‌رود که ریشه دوم متوسط واریانس استخراج شده برای هر سازه از همبستگی آن سازه با سایر سازه‌ها بیشتر باشد. در خصوص شاخص خصیصه متفاوت - خصیصه یکسان انتظار بر این است که متوسط هندسی ضرایب همبستگی بین گویه‌هایی که مربوط به سازه‌های متفاوت هستند، از متوسط هندسی ضرایب همبستگی بین گویه‌هایی که مربوط به سازه مشابهی هستند کمتر باشد و بنابراین نسبت بین آنها (نسبت خصیصه متفاوت - خصیصه یکسان) از مقدار ۱ کوچکتر باشد.

جدول ۵. برآورد مقادیر ماتریس معیار فورنل و لارکر

ابعاد	موانع زیرساختی	موانع فردی	اقتصادی - ساختاری	فقر و سالخورده‌گی	سوگیری سرمایه‌های روستا به شهر
موانع زیرساختی	۰/۷۵				
موانع فردی	۰/۴۰	۰/۷۴			
اقتصادی - ساختاری	۰/۷۳	۰/۴۸	۰/۷۳		
فقر و سالخورده‌گی	۰/۴۳	۰/۳۳	۰/۴۰	۰/۸۳	
سوگیری سرمایه‌های روستا به شهر	۰/۴۶	۰/۳۲	۰/۴۹	۰/۳۱	۰/۷۶

منبع: یافته‌های تحقیق.

جدول ۶. برآورد مقادیر معیار خصیصه متفاوت - خصیصه یکسان

ابعاد	موانع زیرساختی	موانع فردی	اقتصادی - ساختاری	فقر و سالخورده‌گی
موانع فردی	۰/۴۳			
اقتصادی - ساختاری	۰/۸۳	۰/۵۲		
فقر و سالخورده‌گی	۰/۵۶	۰/۴۳	۰/۵۴	
سوگیری سرمایه‌های روستا به شهر	۰/۵۴	۰/۳۸	۰/۵۸	۰/۵۲

منبع: یافته‌های تحقیق.

جدول ۷. برآورد مقادیر بارهای عاملی ابعاد و گویه‌های متغیر موانع توسعه کارآفرینی گردشگری

ابعاد	بار عاملی	مقدار بحرانی	سطح معناداری	گویه	بار عاملی	مقدار بحرانی	سطح معناداری
موانع زیرساختی	۰/۸۷	۴۹/۷۰	۰/۰۰۱	Q_159	۰/۶۳	۱۴/۴۸	۰/۰۰۱
				Q_160	۰/۶۶	۱۲/۹۹	۰/۰۰۱

۰/۰۰۱	۱۲/۰۵	۰/۵۸	Q_162				
۰/۰۰۱	۴۰/۶۴	۰/۷۹	Q_163				
۰/۰۰۱	۳۸/۱۲	۰/۸۶	Q_164				
۰/۰۰۱	۳۰/۷۷	۰/۸۰	Q_165				
۰/۰۰۱	۳۱/۲۹	۰/۸۱	Q_166				
۰/۰۰۱	۲۶/۳۲	۰/۸۰	Q_167				
۰/۰۰۱	۰/۷۴	۰/۵۵	Q_137	۰/۰۰۱	۱۶/۲۹	۰/۷۰	موانع فردی
۰/۰۰۱	۱۵/۲۹	۰/۶۳	Q_138				
۰/۰۰۱	۲۷/۴۳	۰/۷۸	Q_139				
۰/۰۰۱	۱۶/۴۷	۰/۶۶	Q_140				
۰/۰۰۱	۳۳/۴۵	۰/۸۱	Q_141				
۰/۰۰۱	۴۰/۳۲	۰/۸۲	Q_142				
۰/۰۰۱	۴۰/۳۴	۰/۸۲	Q_143				
۰/۰۰۱	۴۰/۱۸	۰/۸۳	Q_144				
۰/۰۰۱	۲۷/۱۳	۰/۷۴	Q_147	۰/۰۰۱	۸۸/۲۳	۰/۸۹	اقتصادی - ساختاری
۰/۰۰۱	۱۲/۲۵	۰/۶۱	Q_149				
۰/۰۰۱	۳۴/۲۳	۰/۷۹	Q_151				
۰/۰۰۱	۲۶/۴۱	۰/۷۵	Q_152				
۰/۰۰۱	۲۳/۱۱	۰/۷۰	Q_155				
۰/۰۰۱	۳۲/۴۳	۰/۷۹	Q_156				
۰/۰۰۱	۳۶/۱۴	۰/۷۹	Q_158				
۰/۰۰۱	۱۳/۳۰	۰/۶۲	Q_161				
۰/۰۰۱	۱۰/۶۴	۰/۷۵	Q_148	۰/۰۰۱	۱۱/۷۸	۰/۵۴	فقر و سالخورده‌گی
۰/۰۰۱	۴۴/۹۲	۰/۹۱	Q_153				
۰/۰۰۱	۲۹/۸۹	۰/۷۷	Q_146	۰/۰۰۱	۱۳/۴۳	۰/۶۳	سوگیری سرمایه‌های روستا به شهر
۰/۰۰۱	۸/۳۷	۰/۵۳	Q_150				
۰/۰۰۱	۳۱/۷۳	۰/۸۳	Q_154				
۰/۰۰۱	۴۴/۲۸	۰/۸۶	Q_157				

منبع: یافته‌های تحقیق.

مقادیر جدول بیانگر این است که بارهای عاملی مربوط به ابعاد و گویه‌های متغیر «موانع توسعه کارآفرینی گردشگری» در وضعیت مطلوبی قرار دارند، به عبارت دیگر همبستگی این متغیر با ابعاد و گویه‌ها در حد متوسط به بالا برآورد شده است، بنابراین می‌توان گفت اعتبار همگرایی مربوط به ابعاد این متغیر در سطح گویه‌ها برقرار است.

۶. بحث و نتیجه گیری

یافته‌های پژوهش حاضر که با هدف ارزیابی مهمترین موانع کارآفرینی گردشگری روستایی در شهرستان های اردل و کوهرنگ استان چهارمحال و بختیاری انجام شد بیانگر آن است که با وجود ظرفیت بالای گردشگری در محدوده مورد

مطالعه، موانع بسیاری پیش روی فرایند توسعه در این حوزه است. این موانع براساس تحلیل عاملی تایید از نظر میزان تاثیرگذاری در پنج دسته اصلی دسته‌بندی شده‌اند. این موانع به ترتیب تاثیرگذاری عبارت‌اند از: موانع اقتصادی - ساختاری، موانع زیرساختی، موانع فردی، موانع سوگیری سرمایه‌های روستا به شهر و موانع فقر و سالیانوردگی. در میان این عوامل، موانع اقتصادی-ساختاری و متغیرهای تشکیل دهنده آن با بیشترین بار عاملی (۰/۸۹)، به عنوان تاثیرگذارترین مانع در محدودسازی توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی شناسایی شد. دسترسی محدود به منابع مالی یکی از چالش‌های مهم در فرایند توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی است. بسیاری از طرح‌ها توسعه گردشگری با مشکلات مالی برای ایجاد، توسعه و بازاریابی مواجه هستند. علاوه بر این، موانع ساختاری از قبیل در اولویت نبودن حمایت از کسب و کارهای گردشگری توسط مدیران محلی و دولتی و بسترسازی مناسب برای آن، عدم ارائه یک برنامه آموزشی برای کارآفرینان، عدم مشارکت فعال مردم و ضعف فعالیت‌های اتحادیه‌ها و سازمان‌های مردم نهاد در توسعه اشتغال روستاها موانعی جدی بر سر راه توسعه این نوع کارآفرینی است. نتایج پژوهش‌های حسینی و همکاران (۱۳۹۸)، ماتریس^۱ (۲۰۲۳) آجایی و آلاراپ^۲ (۲۰۱۶) ریگلوا^۳ (۲۰۰۷) و حسینی کهنوج و همکاران (۱۴۰۰) و هیل و همکاران (۲۰۱۷)، گمبل و همکاران (۲۰۱۹) و روزالینا و همکاران (۲۰۲۱) بیانگر نتایج مشابهی است.

موانع زیرساختی با بار عاملی ۰/۸۷ دومین مانع مهم و تاثیرگذار در توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی است. تخریب چشم اندازهای طبیعی و انسان ساخت روستاها، نامناسب بودن زیرساخت‌های فیزیکی و عمومی روستاها، کمبود امکانات رفاهی، بهداشتی، پذیرائی، ضعف زیرساخت‌های اینترنت همراه و ITC، نبود شرایط لازم برای مشارکت زنان در فعالیت‌های گردشگری، ضعف زیرساخت‌های مدیریت بحران و حمل و نقل عمومی از چالش‌های عمده و موانعی هستند که توسعه کارآفرینی گردشگری را مختل می‌کنند. نتایج پژوهش حاضر در راستای اهمیت موانع زیرساختی با پژوهش‌های آجایی و آلاراپ (۲۰۱۶) ریگلوا (۲۰۰۷)، حسینی و همکاران (۱۳۹۸)، هیل و همکاران (۲۰۱۷)، گمبل و همکاران (۲۰۱۹) و روزالینا و همکاران (۲۰۲۱)، فوئرتس کالن (۲۰۲۵) همراستا است.

موانع فردی یکی دیگر از مهمترین موانع ارزیابی شده در توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بوده است. این مانع با بار عاملی ۰/۷۰ تاثیر قابل توجهی بر توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی دارد. موانع فردی در ضعف دانش، ضعف تمایل به ایجاد کسب و کار در گردشگری، کم تجربه بودن روستائیان در این حوزه، پایین بودن قدرت ریسک و ریسک پذیری آنان، مقاومت در استفاده از فناوری‌های جدید، عدم تمایل برای شرکت در کلاس‌های آموزشی توسط متخصصان کارآفرینی، ضعف در همکاری با سایر اهالی روستا در ایجاد کسب و کارهای گردشگری نمود پیدا می‌کند. پژوهش‌های پیشین مانند مارتین (۲۰۲۳)، روزالینا و همکاران (۲۰۲۱)، (لردکیپانیدزه و همکاران، ۲۰۰۵)، ککچ^۴ و

1 Matris

2 Ajayi & Alarape

3 Ryglóvá

4 KEKEÇ

همکاران (۲۰۲۴) آجایی و آلاراپ (۲۰۱۶) موانع فردی را به عنوان عاملی مهم در عدم توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی تایید کرده‌اند.

از جمله موانع دیگری که در مناطق روستایی محدوده مورد مطالعه شناسایی شد؛ سوگیری سرمایه‌های روستاها به مناطق شهری است. این عامل با بار ۰/۶۳ شامل منابع انسانی، منابع مالی و نگرش و علاقه روستائیان به سکونت و کار در مناطق شهری است که نتایجاً فرصت‌های کاری شهرها را نسبت به کسب و کارهای روستایی ترجیح می‌دهند. نتایج پژوهش‌های شیخی و همکاران (۱۴۰۲)، محمدی تمری (۱۳۹۸)، فوئرتس کالن و همکاران (۲۰۲۵) سوگیری منابع و سرمایه‌های روستا به مناطق شهری را به طرق مختلف به ویژه مهاجرت منابع انسانی تایید می‌کنند.

عامل مهم دیگری که پژوهش‌های کمی بدان پرداخته‌اند و در مناطق روستایی مورد مطالعه مانع مهمی در روند توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی ارزیابی شد؛ فقر و سالخورده‌گی با بار عاملی ۰/۵۴ است. این مانع با کاهش توان جسمی، بهره‌وری، افزایش هزینه‌های اجتماعی و بسیاری پیامدهای دیگر، موجب تضعیف و توقف چرخه تولید و نوآوری در مناطق روستایی می‌شود. این مانع در پژوهش‌های اخیر از جمله فوئرتس کالن و همکاران (۲۰۲۵) به عنوان عاملی اثرگذار بر تعمیق نابرابری‌های روستایی تایید شده است.

به طور کلی نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که با وجود فرصت‌های فراوان طبیعی، فرهنگی، اجتماعی در این نواحی، موانع و چالش‌های قابل توجهی مانع از توسعه آن در مناطق روستایی شده است. موانعی نظیر موانع اقتصادی-ساختاری، موانع زیرساختی، موانع فردی، موانع سوگیری سرمایه‌های روستایی به نواحی شهری و مانع فقر و سالخورده‌گی شیب شده است تا این ظرفیت‌ها به بالفعل تبدیل نشود. بنابراین، توسعه کارآفرینی گردشگری در این منطقه نیازمند سیاستگذاری جامع، چندبعدی و مبتنی بر شرایط بومی حاکم بر آن است.

با توجه به اینکه پژوهش حاضر بر دو شهرستان خاص متمرکز بوده است، امکان تعمیم‌پذیری نتایج به سایر مناطق محدود است. بنابراین، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده، مطالعات تطبیقی میان استان‌ها و مناطق مختلف برای بررسی عمیق‌تر موانع توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی صورت گیرد. علاوه بر این، در این پژوهش، متغیرهای کلان نظیر سیاست‌های ملی، ملاحظات زیست محیطی مورد بررسی قرار نگرفت.

منابع

احمدی، منیژه، حاتمی، حمیده، جشیرزاده، ابوالحسن، موسی زاده، نبی (۱۴۰۳) واکاوی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه موردی: روستاهای گردشگرپذیر یاسوج). فصلنامه مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه ای، ۳۲-۱۷

https://www.srds.ir/article_206699.html

حسینی سیدمرتضی، منشی زاده رحمت اله، رضویان محمدتقی، مریدالسادات پگاه. (۱۳۹۸). واکاوی موانع گردشگری روستایی برای رسیدن به توسعه پایدار اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی با رویکرد کارآفرینانه (مورد مطالعه: شهرستان کیار-استان چهارمحال و بختیاری). مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، دوره ۸، شماره ۳، ۶۰۹-۶۳۷.

<https://doi.org/10.22059/jisr.2019.279046.847>

- حسینی کهنوج، سید رضا، سجاسی قیداری، حمدا...، عنابستانی، علی اکبر، شهدادی علی. (۱۴۰۰). شناسایی چالش‌های پیش‌روی توسعه اکوسیستم کسب‌وکارهای کارآفرینانه گردشگری روستایی (مورد مطالعه: بخش ساردوئیه در شهرستان جیرفت). پژوهش‌های روستایی، ۱۲(۴)، ۷۰۰-۷۱۵. <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2021.313069.1573>
- رستمی قبادی، فرحناز و احسانی فر، تهمینه. (۱۳۹۷). پیش‌ران‌های توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی. مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار/کشاورزی، ۷۱-۸۲، ۵(۲)، [doi: 10.22069/jead.2018.15614.1347](https://doi.org/10.22069/jead.2018.15614.1347)
- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا، سجاسی قیداری، حمدا... (۱۳۹۳)، توسعه روستایی با تاکید بر کارآفرینی (تعاریف، دیدگاه‌ها و تجربیات)، انتشارات سمت، تهران، شابک. ۹۷۸۹۶۴۵۳۰۴۶۱۲.
- شیخی، داود، امیری، محمود، قمری، سمانه (۱۴۰۲) تحلیل موانع و مشکلات توسعه کارآفرینی در نواحی روستایی (نمونه موردی: نواحی روستایی شهرستان تویسرکان)، جغرافیا و آمایش شهری منطقه ای، سال ۱۳، شماره ۴۸، ۳۸-۱، [10.22111/gaij.2023.43223.3058](https://doi.org/10.22111/gaij.2023.43223.3058)
- محمدی تهری، زکریا، رستگاری، حمید، و شریف زاده، مریم. (۱۳۹۸). غربالگری فازی و ارزیابی موانع و مشکلات کارآفرینی روستایی ایران. پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، ۱۲(۱) (پیاپی ۴۵)، ۱-۱۴. <https://sanad.iau.ir/fa/Article/825949>
- Ahmadi, M. , Hatami, H. , Jashirzadeh, A. and Mooszadeh, N. (2024). Analyzing the barriers to the development of rural women's entrepreneurship (case study: touristic villages of Yasouj). *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 5(3), 17-32. https://www.srds.ir/article_206699.html [In Persian]
- Ajayi, A., & Alarape, A. A. (2016). Rural Tourism Entrepreneurship as Strategy for Economic Development in Nigeria. *Scholedge International Journal of Management & Development*, 3(9).
- Al Matris, A. M. (2023). The Challenges of Rural Tourism Development. *International Journal of Eco-Cultural Tourism, Hospitality Planning and Development*, 6(2), 29-45. <https://doi.org/10.21608/ijecth.2024.299367.1005>
- Ashrafi, A., & Hadi, F. (2019). The impact of tourism on developing Shiraz rural women entrepreneurship. *Universidad y Sociedad*, 11(4), 72-76. Retrieved from <http://rus.ucf.edu.cu/index.php/rus>
- Bagherifard, S. M., Jalali, M., Jalali, F., Khalili, P., & Sharifi, S. (2013). Tourism entrepreneurship challenges and opportunities in Mazandaran. *Journal of Basic and Applied Scientific Research*, 3(4), 842-846.
- Chandra Paul, K., Hamazah, A., Abu Samah, B., Arif Ismail, I. & Lawrence D'Silva, J. (2014). Rural Malay Involvement in Malaysian Herbal Entrepreneurship. *Asian Social Science*, 10(2), 202-208. URL: <http://dx.doi.org/10.5539/ass.v10n2p202>
- Ehsanifar, T. & Rostami F. (2018), Accelerators of rural entrepreneurship development, *Journal of Entrepreneurship in Agriculture* Vol. 5(2), 71-82. [10.22069/jead.2018.15614.1347](https://doi.org/10.22069/jead.2018.15614.1347) [In Persian]
- Farahani, H., Bayazidi, Sh., Jahansoozi, M & Broki Milan, A. (2021). Evaluation of barriers to tourism entrepreneurship development in rural areas (Case study: Tourism target villages - Chaldoran County, Iran). *Journal of Research & Rural Planning*, 10(1), 25-42. <http://dx.doi.org/10.22067/jrrp.v10i1.80721>
- Fiseha, G. G., Kachere, W. & Oyelana, A. A. (2019). The Role of Rural Entrepreneurship in Alleviating Poverty in the Eastern Cape. *Journal of Human Ecology*, 68(1-3), 203-212, DOI: 10.31901/24566608.2019/68.1-3.3191
- Fuertes-Callén, Y., Cuéllar Fernández, B., & Serrano-Magdalena, A. (2025). Rural Entrepreneurship in the Face of Geodemographic Challenges. *Growth and Change*, 56(1). <https://doi.org/10.1111/grow.70017>

- Guo, Y., Zhu, L., & Zhao, Y. (2023). Tourism entrepreneurship in rural destinations: measuring the effects of capital configurations using the fsQCA approach. *Tourism Review*, 78(3), 834-848. DOI 10.1108/TR-07-2022-0333
- Harpa, E. (2017). Macroeconomic analysis of the competitive factors which influence innovation in rural entrepreneurship. *Procedia Engineering*, 181, 965–968. <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2017.02.494>
- Hjalager, A. M. (2010). A review of innovation research in tourism. *Tourism Management*, 31(1), 1–12. DOI: 10.1016/j.tourman.2009.08.012
- Hoseini, S. M., Monshizadeh, R., Razavian, M. and Moridsadat, P. (2019). Exploring Barriers of Rural Tourism to Achieve Sustainable Economic Development with an Entrepreneurial Approach, (Case Study: Kiar County; Chaharmahal va Bakhtiari Province). *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, 8(3), 609-637. doi: 10.22059/jisr.2019.279046.847 [In Persian]
- Hosseini Kahnootj, S. R., Sojasi qeidari, H., Anabestani, A. and Shahdadi, A. (2022). Identifying the Challenges Facing the Development of Rural Tourism Entrepreneurial Business Ecosystem (Case Study: Sarduiyeh District in Jiroft County). *Journal of Rural Research*, 12(4), 700-715. doi: 10.22059/jrur.2021.313069.1573 [In Persian]
- Jaafar, M., Rasoolimanesh, S. M., Lonik, K. A. T. (2015). Tourism growth and entrepreneurship: Empirical analysis of development of rural highlands. *Tourism Management Perspectives*, 14, 17-24. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2015.02.001>
- Julianti, E., Widyaningsih, H., & Halim, A. (2023). Identification barriers to entry in the sport tourism industry: A challenge for local sports entrepreneurs. *Journal Sport Area*, 8(2), 230-238.
- Kallmuenzer, A., Kraus, S., Peters, M., Steiner, J. & Cheng, C. (2019). Entrepreneurship in Tourism Firms: A Mixed-Methods Analysis of Performance Driver Configurations. *Tourism Management*, 74, 319–330. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2019.04.002>
- KEKEÇ, B., Bayram, G. E., & KINAY, A. G. (2024). Women Entrepreneurs and Rural Tourism in Turkey. *Advances in Business Strategy and Competitive Advantage Book Series*, 329–354. <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-9178-5.ch013>
- Kumar, S., Valeri, M. and Shekhar (2022), “Understanding the relationship among factors influencing rural tourism: a hierarchical approach”, *Journal of Organizational Change Management*, Vol. 35 No. 2, pp. 385-407. DOI 10.1108/JOCM-01-2021-0006
- Lordkipanidze, M., Brezet, H., & Backman, M. (2005). The entrepreneurship factor in sustainable tourism development, 13, 787–798. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2004.0>
- Matsiliza, N. (2017). Seeking Strategies for Sustainability in Tourism Entrepreneurship in MOHAMMADI TAMARI, Z, RASTEGARI, H, & Sharifzadeh, M. (2019). Fuzzy Screening of Barriers and obstacles of Rural Entrepreneurship in Iran. *JOURNAL OF AGRICULTURAL EXTENSION AND EDUCATION RESEARCH*, 12(1(45)), 107-14. SID. <https://sid.ir/paper/364958/en> [In Persian]
- Najda-Janoszka, M., & Kopera, S. (2014). Exploring barriers to innovation in tourism industry the case of southern region of Poland. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 110, 190-201. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S187704281305502X>
- Rokneddin Eftekhari, A. & Sojasi Qeidari, H. (2014), *Rural Development With Emphasis on Entrepreneurship: Definitions, Attitudes and Experiments*, Samt Publications, Tehran, ISBN: 9789645304612. [In Persian]
- Roknoddin Eftekhari, A. R., & Sojasi Qeidari, H. (2014). *Rural development with emphasis on entrepreneurship: Definitions, attitudes and experiments* (3th ed). Tehran: SAMT Publication. [In Persian]
- Rosalina, P.D., Dupre, K. and Wang, Y. (2021), “Rural tourism: a systematic literature review on definitions and challenges”, *Journal of Hospitality and Tourism Management*, Vol. 47, 134-149.
- Ryglóvá, K. (2007). Limiting factors in the field of business activities in rural tourism. 53(9), 421–431. <https://www.cabdirect.org/cabdirect/abstract/20073264987>
- Saxena, S. (2012). Problems faced by rural entrepreneurs and remedies to solve it. *Journal of Business and Management*, 3(1), 23-29.

- Sheikhi, D., Amiri, M. and Ghamari, S. (2023). Analysis of Obstacles and Problems of Entrepreneurship Development in Rural Areas (Case Study: Rural Areas of Tuyserkan Township). *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 13(48), 1-38. [doi: 10.22111/gaij.2023.43223.3058](https://doi.org/10.22111/gaij.2023.43223.3058) [In Persian]
- Sorensen, F. (2011). Inducing user-driven innovation in tourism: an experimental approach. In Sundbo, J. & Toivonen, M., eds., *User-based Innovation in Services* (pp. 323–346). Cheltenham: Edward Elgar. DOI: [10.4337/9780857931962.00025](https://doi.org/10.4337/9780857931962.00025).
- South Africa. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 6(4), 1–10
- Utami, D. D., Dhewanto, W. & Lestari, Y. D. (2023). Rural Tourism Entrepreneurship Success Factors for Sustainable Tourism Village: Evidence from Indonesia. *Cogent Business and Management*, 10(1) [doi:https://doi.org/10.1080/23311975.2023.2180845](https://doi.org/10.1080/23311975.2023.2180845)
- Utami, D. D., Dhewanto, W., & Lestari, Y. D. (2023). Rural tourism entrepreneurship: A systematic literature review on resources and challenges. *Tourism and Leisure*, 12. DOI: <https://doi.org/10.46222/ajhtl.19770720.434>
- Vidickienė, D., Gedminaite-Raudone, Z., Vilke, R., Chmielinski, P., & Zobena, A. (2021). Barriers to start and develop transformative ecotourism business. *European Countryside*, 13(4), 734-749. DOI: [10.2478/euco-2021-0039](https://doi.org/10.2478/euco-2021-0039)